

14.9.2016

EDUSKUNTA
Ympäristövaliokunta

Viite: Ympäristövaliokunnan kokous 15.9.2009
HE 108/2016 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE HANKINTAMENETTELYÄ KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Asiantuntijaksi kutsuttuna Hallituksen esityksestä hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi Valtion yhteishankintayksikkönä toimiva Hansel Oy haluaa kunnioittaen tuoda erityisesti ympäristönäkökohtien osalta esille seuraavaa:

Hansel suhtautuu myönteisesti vastuullisuutta edistäviin hankintalain lukuisiin uudistuksiin. Pidämme tärkeänä sitä, että ympäristö- ja sosiaaliin näkökulmiin liittyviä kysymyksiä voidaan huomioida entistä laajemmin hankinnoissa. Olemme kuitenkin huolissamme siitä, että hankintayksiköiden vastuulle vieritetään vastuullisuusnäkökulmiin liittyvien yhteiskunnallisten velvoitteiden valvontaa. Ympäristöasioiden ja erityisesti työläinsäädännön velvoitteiden noudattamisen valvonnan tulee olla viranomaisilla, joilla on tähän tarvittava osaaminen, resurssit ja tiedonsaantioikeudet.

Ympäristöön liittyvän vastuullisuuden osalta haluamme nostaa esille erityiskysymyksenä ympäristö-, sosiaalisen vastuun ja muihin merkkien käyttöön liittyvät seikat. Hallituksen esityksen 72 §:n perusteluissa todetaan, että merkkien käyttöä koskevan kohdan tavoitteena on:

- korostaa ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien huomioimista,
- yksinkertaistaa menettelyjä ja
- vähentää hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa.

Nämä ovat tärkeitä ja kannatettavia periaatteita.

Merkkien käyttämistä koskeva uudistus antaa hankintayksiköille mahdollisuuden suoraan tietyn merkin vaatimiseen määriteltäessä tuotteen eli tavaran tai palvelun vaatimuksia ilman, että kerrotaan yksityiskohtaisesti, mitkä merkin saamisen kriteerit tuotteen tulee täyttää. Hallituksen esityksen perusteluissa kuitenkin todetaan, että säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan olisi ohjata hankintayksikköä vaatimaan tiettyä merkkiä.

Tietyn merkin vaatimisessa onkin seuraavia haasteita:

- Hankintayksiköiden pitää ensin tietää, mille tuoteryhmille on ylipäätään mahdollista hakea ja saada esimerkiksi ympäristömerkkiä. Pohjoismaisen ympäristömerkin eli Joutsenmerkin saamisen kriteerit on määriteltä Joutsenmerkin internet-sivuston mukaan 67 tuoteryhmälle. Ne kattavat vain osan julkisten hankintayksiköiden hankkimista tuoteryhmistä.

14.9.2016

- Hankintayksiköiden tulee myös etukäteen varmistaa, että ko. tuoteryhmässä on myönnetty ympäristömerkkejä tuotteille, jotta hankinta toteutuu. Jos merkki on vain yhdellä tai muutamalla yrityksellä, se saattaa rajoittaa kilpailua ja markkinoiden toimivuutta sekä hankaloittaa pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua tarjouskilpailuun. Pk-yritysten mahdollisuuksien turvaaminen on ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien ohella myös yksi keskeisiä uuden hankintalain periaatteita.
- Hankintayksiköiden pitää myös selvittää, että kaikki ympäristömerkin kriteerit liittyvät ainoastaan hankinnan kohteeseen, koska vain tässä tapauksessa ympäristömerkkiä voi hankintalain mukaan vaatia. Tällä hetkellä esim. Joutsenmerkin kriteereissä on myös muita kuin hankinnan kohteeseen liittyviä vaatimuksia. Ympäristömerkin saamisen kriteerejä tuleekin tästä syystä pikaisesti tarkistaa
- Neljäs haaste on vaativin: Hankintayksiköiden tulee hyväksyä myös kaikki vaatimansa merkkiä vastaavat merkit. Hankintayksiköillä tulisi siis olla käytössään vertailutaulukot, joista selviäisi:
 - o tuoteryhmää koskevat kaikki tietyn ympäristömerkin saamisen kriteerit
 - o varmennus sille, ettei mikään vaatimus kohdistuu muuhun kuin hankinnan kohteeseen
 - o mitkä kaikki muut ympäristömerkit täyttävät kaikki edellä mainitun ympäristömerkin kriteerit

Koska tällaista taulukkoa ei ole vielä olemassa, hankintayksiköiden kannattaa toimia nykyisen hankintalain ja oikeuskäytännön mukaisesti valitsemalla ympäristömerkin kriteereistä keskeisimpiä ja asettamalla ne tuotevaatimuksiksi. Tämä nykyinen käytäntö on myös mahdollista uuden hankintalain mukaisesti, joten uudistuksen todellinen merkitys on vähäinen.

Koska ympäristökriteerien käyttäminen osana tuotevaatimuksia edellyttää erityistä asiantuntemusta, esittää Hansel Oy seuraavia toimenpiteitä:

- Huolehditaan siitä, että julkisilla hankintayksiköillä on mahdollisuus saada **ensin neuvontaa ja tukea ympäristönäkökohtia koskevien vaatimusten asettamiseen tarjouskilpailuissa**. Tätä tekee tällä hetkellä Motivan hankintapalvelu, jonka **jatkorahoitus** tulee varmistaa.
- Motivalle tulee taata **riittävät resurssit** sille, että jo nyt Ruotsissa tehtyä selvitystyötä siitä, mitkä kaikki merkit täyttävät tietyt eri tuoteryhmien kriteerit saataisiin käännettyä suomeksi ja suomalaisten hankintayksiköiden käyttöön.
- Hankintayksiköille tulee järjestää **koulutusta** ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta.

Hansel Oy katsoo, että hankintayksiköiden neuvonta, tuki ja koulutus ovat ensisijaisia asioita, joihin tulee panostaa ensin. Vasta sen jälkeen tulisi valvontaviranomaisen resurssoinnin ja rahoituksen vuoro.

Ystävällisin terveisin

Hansel Oy

Liisa Lehtomäki
johtava konsultti, VT